

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

ISSN [2663-0265](#) (print) ISSN [2663-0273](#) (online)

Journal home page: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP>

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Олександр Якович Чебан

Кандидат політичних наук,
науковий співробітник,
Одеський центр з питань нерозповсюдження,
Французький бульвар, 24/26, Одеса,
65000, Україна

Oleksandr Yakovych Cheban

PhD in Political Sciences,
Research Fellow,
Odessa Center for Nonproliferation,
Frantsuzky bulvar, 24/26, Odessa,
65000, Ukraine

E-mail: oleks013@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9197-4609>

УДК 327.56(5-15):623.454

**СПІВРОБІТНИЦТВО ІЗРАЇЛЮ З США ТА ЄС ЩОДО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОБЛЕМИ
ЯДЕРНОЇ ПРОГРАМИ ІРАНУ**

Received 26 June 2021; revised 10 July 2021; accepted 14 July 2021

DOI: [10.15421/352116](https://doi.org/10.15421/352116)

Анотація

У статті розглянута взаємодія між Ізраїлем, Європейським Союзом та Сполученими Штатами Америки щодо вирішення проблеми розвитку ядерної програми Ірану. У статті відзначено, що її метою є проаналізувати політику Ізраїлю, США та ЄС щодо вирішення проблеми іранської ядерної програми. У роботі були застосовані дослідницькі методи контент-аналізу, системного аналізу та компаративістського аналізу. У статті відзначено, що США та ЄС відіграють важливу роль у міжнародних зусиллях щодо дипломатичного вирішення проблеми іранської ядерної програми, але водночас Вашингтону та Брюсселю доводиться враховувати позицію Єрусалиму щодо ядерної політики Тегерану, оскільки від єврейської держави багато в чому залежить мир у близькосхідному регіоні. У статті здійснено порівняльний аналіз позицій Ізраїлю, США та ЄС щодо іранської ядерної програми та простежена еволюція політики Єрусалиму, Вашингтону та Брюсселю щодо ядерної політики Тегерану. Зроблено висновок, що позиція Ізраїлю щодо іранської ядерної програми фактично не змінювалася упродовж останніх двох десятиліть, у той час як позиції США та ЄС децю видозмінювалися, що не завжди знаходило схвалення у Єрусалимі. У статті зроблено припущення про те, що в майбутньому повне зближення позицій Вашингтону, Брюсселю та Єрусалиму відбудеться лише в тому випадку, якщо Іран продовжить безконтрольне нарощування своєї ядерної програми і відмовлятиметься від поступок у ядерних питаннях.

Ключові слова: іранська ядерна проблема, нерозповсюдження ядерної зброї, Спільний всеосяжний план дій (СВПД), Близький Схід, міжнародна безпека.

**Israel's cooperation with the United States and the European Union
in resolving the issue of Iran's nuclear program**

Abstract

The study considers problems and prospects of cooperation between the United States, the European Union, and Israel in resolving the Iranian nuclear issue.

The article's objective is to analyze the policy of Israel, the United States and the EU regarding the Iranian nuclear issue and explore prospects for cooperation of these three actors of international relations in dealing with Iran's nuclear program.

The study applied the research method of content analysis, system analysis, and comparative analysis.

The article reveals that the Israeli policy toward Iran did not change during last two decades because Jerusalem negatively assesses the Iranian nuclear activities and expresses its readiness to use force to stop Iran's nuclear weapons program. The article states that both the United States and European Union sometimes had to convince Israel to avoid the open military confrontation with Iran. The study also discovers that the European Union's position toward Iran differs from Israel's approach because unlike the Jewish state, the European leaders are ready to make concessions to Iran in the nuclear field. The article reminds that the US position toward the Iranian nuclear program changed several times during last two decades. The article

compares the Iran policy of different US presidential administrations and states that presidents George W. Bush and Donald Trump mostly shared Israel's position toward the Iranian nuclear policy while presidents Barak Obama and Joe Biden supported the European approach toward negotiations with Iran. However, despite Joe Biden's efforts to restore the nuclear deal with Iran or Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA), which is criticized by Jerusalem, the United States continued its cooperation with Israel in deterring the Iranian threats.

The article discusses the relevant problem of developing a common approach toward the Iranian nuclear issue and is practically useful because it can help the policy makers and analysts to understand the current positions of Israel, the United States, and the European Union toward Iran's nuclear program and define the prospects of their cooperation in dealing with this international problem.

The study concludes that the EU is not actively involved into the US-Israeli cooperation to deal with the Iranian threats but the EU countries host the US antiballistic missiles systems that are aimed to deter the potential Iran's attack. The article supposes that in the near future Israel, the United States and the European Union may have to unite their efforts to exert pressure on the conservative leaders of Iran who do not demonstrate their readiness to make significant concessions in the nuclear field.

Key words: *Iranian nuclear issue, non-proliferation, Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA), Middle East, international security.*

Постановка проблеми.

Ізраїль розглядається Іраном як ворожа країна, і іранські керівники навіть неодноразово закликали «стерти Ізраїль з лиця землі» [MacAskill & McGreal 2005]. Через це Ізраїль традиційно дуже насторожено ставиться до розвитку іранської ядерної програми і до міжнародних зусиль щодо врегулювання цієї проблеми. Від позиції Ізраїлю багато в чому залежить мир у близькосхідному регіоні та ефективність міжнародного співробітництва щодо дипломатичного вирішення питання іранської ядерної програми. Тому Сполученим Штатам та Євросоюзу при проведенні переговорів щодо відновлення Спільного всебічного плану дій (СВПД), тобто ядерної угоди з Іраном, доводиться враховувати позицію єврейської держави. Таким чином, важливо досліджувати позицію Єрусалиму щодо ядерної політики Тегерану та його взаємодію з Брюсселем та Вашингтоном щодо врегулювання ситуації довкола іранської ядерної програми.

Розглянута у даній статті проблема пошуку шляхів налагодження ефективного співробітництва між Ізраїлем, США та ЄС щодо врегулювання проблеми іранської ядерної програми пов'язана з реалізацією наступних дослідницьких завдань: по-перше, порівняти позиції Ізраїлю, США та ЄС щодо іранської ядерної політики, і по-друге, розглянути проблеми та перспективи співпраці між Єрусалимом, Вашингтоном та Брюсселем щодо врегулювання питання ядерної програми Тегерану.

Аналіз вивчених джерел.

Питання іранської ядерної програми знайшли широке висвітлення у науковій літературі. Зокрема, Р.Бергман вивчав відносини між Іраном та Ізраїлем у регіональному контексті [Bergman 2010]. А.Коен підготував ґрунтовну монографію про особливості ізраїльської ядерної політики [Cohen, 1998]. Ще одну монографію про принципи та засоби оборони Ізраїлю підготував З. Маоз [Maoz, 2006]. Європейський дослідник Х.Лаватт у своїй праці досліджує, яким чином ЄС міг би знизити спротив Ізраїлю переговорам щодо відновлення ядерної угоди з Іраном. Серед українських дослідників варто виділити П.Сіновець та В.Гергієву, які підготували наукову працю, присвячену аналізу позицій США, ЄС та Ізраїлю щодо іранської ядерної програми [Sinovets & Gergieva 2019]. Міжнародний аспект іранської ядерної програми, у тому числі і в контексті ірано-ізраїльських відносин, також досліджувала ще одна українська вчена Я.Завада [Zavada 2018].

При цьому слід відзначити, що хоча окремі аспекти теми даної статті уже були ґрунтовно вивчені в академічній літературі, тим не менше, досі не було здійснено спроби порівняти позиції усіх трьох впливових акторів у питанні вирішенні іранської ядерної програми – США, ЄС та Ізраїлю. Попередні дослідження акцентували увагу або на позиції США чи ЄС щодо іранської ядерної програми, або ж на різних аспектах ірано-ізраїльських відносин,

однак досі не були здійснені спроби вивчити проблеми та успіхи співробітництва США, ЄС та Ізраїлю щодо врегулювання іранської ядерної програми, і цей пробіл у наукових дослідженнях покликана заповнити дана стаття.

Метою статті є проаналізувати політику Ізраїлю, США та ЄС щодо вирішення проблеми іранської ядерної програми та дослідити перспективи зближення позицій цих трьох акторів міжнародних відносин під час проведення з Іраном переговорів на ядерну тематику.

Методи, які використовувалися під час написання даної статті, включають методи системного аналізу, компаративістського аналізу та контент-аналізу.

Виклад основного матеріалу.

Історія відносин Ізраїлю з Іраном склалася досить драматично. Під час правління в Ірані шаха Мохаммеда Рези Пехлеві у 1941-1979 рр. Іран був вірним союзником США та їх партнерів, і тому з Ізраїлем у шаха також склалися довірливі відносини, які проявлялися у тісній співпраці навіть у таких чутливих сферах, як поставки новітніх озброєнь з Ізраїлю до Ірану [Bahbah, 1987: 210]. Однак після Ісламської революції у 1979 році дипломатичні відносини між обома країнами були розірвані, і з того часу стосунки між Ізраїлем та новоутвореною Ісламською Республікою Іран (ІРІ) були вкрай напруженими. Лідери ІРІ неодноразово заявляли про те, що Ізраїль слід «стерти з лиця землі» [Ahmadinejad 2005] та активно підтримували антиізраїльські воєнізовані формування у Лівані та Палестині. Початок громадянської війни в Сирії призвів до подальшої інтенсифікації діяльності проіранських військових формувань поблизу ізраїльських кордонів [Iran Will Support 2020].

На тлі у край напружених відносин з ІРІ особливе занепокоєння в Єрусалимі почали викликати успіхи розвитку іранської ракетно-ядерної програми. Як відомо, Ізраїль часто називають «країною однієї бомби» [Easley 2012], оскільки його територія настільки невелика і густонаселена, що влучання однієї ядерної боеголовки може повністю знищити єврейську державу. Тому Ізраїль традиційно проводив рішучу політику спрямовану на запобігання розповсюдженню ядерної

зброї у близькосхідному регіоні. Відповідно до доктрини ізраїльського прем'єр-міністра М.Бегіна, Ізраїль не стане другою країною у близькосхідному регіоні, яка заволодіє ядерною зброєю [Shilon 2013]. Також ізраїльські лідери вказували на те, що Ізраїль не стане і першою країною, яка привнесе ядерну зброю у близькосхідний регіон [Interview with PM 2011]. Таким чином, позиція Ізраїлю полягає у тому, що ця країна ні в якому разі не допустить появи у своїх сусідів по регіону ядерної зброї. Вищевказані заяви Ш.Переса та М.Бегіна також вплинули на формування так званої політики «ядерної непрозорості», суть якої полягає в тому, що Ізраїль офіційно не визнає і водночас не заперечує факту володіння ядерною зброєю [Ziv 2007: 76].

Двічі доктрина Бегіна була застосована на практиці. Спочатку у 1981 році ізраїльська авіація зруйнувала реактор «Осірак» в Іраку і у такий спосіб суттєво загальмувала розвиток іракської ядерної програми. Потім, у 2007 році ізраїльські військово-повітряні сили знищили імовірний ядерний реактор у Сирії, поклавши таким чином кінець ефективному розвитку сирійської воєнної ядерної програми [Yadlin 2018]. Існували побоювання, що Іран може стати третьою країною, проти якої Ізраїль може бути змушений застосувати доктрину Бегіна. Разом з тим, єврейській державі доводилося враховувати, що зупинити іранську ядерну програму силовим шляхом значно складніше, ніж ядерні програми диктаторських режимів у Багдаді та Дамаску, оскільки Іран має набагато потужнішу армію і більшу кількість захищених ядерних об'єктів, ніж Ірак та Сирія [Shalom & Mintzer 2018].

Тому Ізраїлю доводилося рахуватися з зусиллями США та ЄС щодо врегулювання проблеми ядерної програми Ірану. Щоправда, політика США та ЄС щодо Ірану далеко не завжди знаходила схвалення в Єрусалимі.

Перші дипломатичні кроки щодо обмеження іранської ядерної програми були зроблені з ініціативи ЄС у 2003 – 2005 роках, однак вони не були тоді підтримані ні Сполученими Штатами, ні Ізраїлем. Тим не менше, Євросоюзу тоді вдалося домогтися від Ірану тимчасового обмеження ядерної програми,

зокрема, Іран погодився призупинити збагачення урану [Iran Agrees, 2004] та підписав і почав виконувати Додатковий протокол до угоди про гарантії з Міжнародною агенцією з атомної енергії (МАГАТЕ) [Iran Signs 2003]. За умовами цього Додаткового протоколу Іран зобов'язався надати інспекторам МАГАТЕ вільний доступ на свої ядерні об'єкти, що зробило його ядерну програму більш прозорою і контрольованою.

Однак попри поступки у ядерній програмі з боку Ірану адміністрація американського президента Дж.У.Буша продовжували вносити Іран разом з Іраком та Північною Кореєю до так званої осі зла. Як визнав пізніше держсекретар США Джон Керрі, у 2004 році Тегеран через швейцарське посольство надіслав у Білий дім сигнали про свою готовність піти на поступки Вашингтону не тільки в питанні ядерної програми, а і навіть у питаннях регіональних конфліктів, в яких Іран брав участь, у тому числі, Іран був готовий піти на зменшення напруги у відносинах з Ізраїлем [Kessler 2013]. Однак США не пішли в 2004 році на зближення з Іраном, оскільки останній відмовлявся від повного згортання програми збагачення урану. Ізраїль підтримував політику адміністрації Дж.У.Буша, спрямовану на те, щоб не допустити використання Іраном чутливих ядерних технологій.

Адміністрація Барака Обами дещо змінила підхід до іранської ядерної програми і визнала право Ірану на збагачення урану під суворим контролем з боку МАГАТЕ, що зробило можливим укладення в 2015 році Спільного всеосяжного плану дій (СВПД). ЄС повністю підтримав позицію США, так само як і Китай та Росія. Невдоволеними залишилися лише Ізраїль та арабські монархії Перської затоки. Єврейська держава, так само як і за часів президентства Джорджа Буша, намагалася переконати США не погоджуватися на збереження Іраном такої чутливої з точки зору нерозповсюдження ядерної технології, як збагачення урану. Однак адміністрація Барака Обами пішла навіть на певне охолодження відносин з Ізраїлем та арабськими монархіями заради укладення ядерної угоди з Іраном [Heller & Spetalnik 2015].

З точки зору Ізраїлю, збереження Іраном можливості використання технології збагачення урану було не єдиним суттєвим недоліком СВПД. Єврейську державу тривожив також той факт, що незважаючи на підписання СВПД, Іран продовжив безконтрольний розвиток ракетної програми. Іранські ракети уже набули таких характеристик дальності ураження, що вони потенційно можуть досягти території Ізраїлю, і крім того, Іран постійно намагався удосконалити точність цих ракет та інші їх властивості [Iran Says 2019]. До того ж, попри підписання СВПД Іран продовжив підтримувати антиізраїльські воєнізовані угруповання, які вели підіривну діяльність у безпосередній близькості від кордонів Ізраїлю у Сирії та Лівані [Harel 2021]. Більше того, унаслідок зняття санкцій після підписання СВПД у 2015-2016 рр. Іран отримав додаткові кошти, які він використав для підтримки нарощування активності цих парамілітарних антиізраїльських угруповань.

Вказані недоліки СВПД викликали невдоволення і у США. Після приходу у Білий дім адміністрації Дональда Трампа США вирішили вийти з СВПД у 2018 році і відновити санкції проти Ірану, що відповідало інтересам Ізраїлю [Berger 2019], а також арабських монархій.

Однак Євросоюз розкритикував такий крок США і спробував врятувати ядерну угоду з Іраном, впровадивши зокрема такий механізм торгівлі з Іраном в умовах дії американських санкцій, який називався ІНСТЕКС. Втім, цей механізм виявився мало ефективним, оскільки європейські компанії уникали торговельних контактів з Іраном, остерегаючись американських санкцій, і тому в рамках механізму ІНСТЕКС була можливість направляти з Європи до Ірану лише гуманітарні товари, які і так не були охоплені санкціями [Brzozowski 2020].

Тому попри наявність ІНСТЕКС Іран у повній мірі відчув негативний ефект американських санкцій, що спонукало Тегеран до часткового виходу з СВПД у 2019 році. Після убивства іранського генерала Касема Солеймані у січні 2020 року Іран припинив виконувати майже усі свої зобов'язання згідно

СВПД [Chulov 2020] і зберіг лише співпрацю з МАГАТЕ, яка продовжувала проводитися за умовами вищезгаданого Додаткового протоколу, що давало можливість і надалі тримати іранську ядерну програму під суворим міжнародним контролем.

Втім, і від цього останнього ключового пункту СВПД, пов'язаного з повномасштабною співпрацею з МАГАТЕ, Іран почав відходити після убивства провідного іранського ядерного фізика Мохсена Фахрізаде наприкінці листопада 2020 року. На початку грудня 2020 року іранський парламент (меджліс) схвалив закон, який зобов'язав Іран обмежити співпрацю з МАГАТЕ починаючи з 23 лютого 2021 року у випадку, якщо до того часу не будуть зняті або послаблені американські санкції [Iranian MPs 2020].

Крім того, вказаний закон зобов'язав Іран щорічно виробляти 120 кг урану, збагаченого до 20% [Iran Resumes 2021]. Слід відзначити, що за умовами СВПД Іран міг збагачувати уран лише до 3,67%. Навіть після часткового виходу з СВПД у 2019-2020 роках Іран збагачував уран не більш ніж до 4,5% [Murphy 2019]. А після кібератаки на іранське уранозбагачувальне підприємство у м. Натанз у квітні 2021 р. Іран взагалі підвищив рівень збагачення урану до 63%, що небезпечно близько до рівня 90%, який є оптимальним для виробництва атомної бомби [Iran Now 2021].

Оскільки нова адміністрація Джо Байдена після приходу у Білий дім не поспішала повертати США до виконання СВПД, Іран почав готуватися до виробництва високозбагаченого урану, а також до обмеження співпраці з МАГАТЕ. У лютому 2021 року Генеральний директор МАГАТЕ Рафаель Гроссі узгодив з Іраном угоду про тимчасове співробітництво між МАГАТЕ та ІРІ впродовж тримісячного терміну починаючи з кінця лютого 2021 року, що відкрило можливості для продовження переговорів з Іраном щодо відновлення з СВПД. Наприкінці травня 2021 року термін дії цієї угоди було продовжено ще на місяць. Втім, досягнута з МАГАТЕ домовленість Ірану все одно призвела до обмеження доступу інспекторів Агенції на іранські ядерні об'єкти, що потенційно робить ядерну програму Ірану

менш прозорою та контрольованою і теоретично може надати Ірану більше можливостей для проведення таємної воєнної ядерної програми [Albright & Burkhard 2021].

На початку президентства Джо Байдена знову мала місце відсутність ефективного співробітництва між США, ЄС та Ізраїлем щодо врегулювання проблеми іранської ядерної програми. Адміністрація Джо Байдена заявляла про свою готовність повернутися до СВПД, що викликало негативну реакцію в Єрусалимі. Разом з тим, США не поспішали повертатися до СВПД, що викликало розчарування в ЄС. Як вбачається, адміністрації Дж.Байдена доводиться враховувати стурбованість Ізраїлю з приводу ядерної та регіональної політики Ірану, через що не відбулося негайного повернення США до СВПД після приходу 46-го президента США у Білий дім.

На наш погляд, США, ЄС та Ізраїль по-різному оцінюють вірогідність набуття Іраном ядерної зброї. Найбільше занепокоєння іранська ядерна програма викликає у Ізраїлі, у той час як в ЄС вірять, що дотримання умов СВПД здатне ліквідувати загрозу створення Іраном ядерної зброї. Позиція США щодо цього питання декілька разів змінювалася. За часів президентства Барака Обами США, так само як і ЄС, дотримувалися думки про те, що проблему іранської ядерної програми можна врегулювати завдяки СВПД. Адміністрація Дональда Трампа дотримувалася іншої думки, оскільки з її точки зору СВПД надавав можливість Ірану зберегти чутливу з точки зору розповсюдження ядерної зброї інфраструктуру. Адміністрація Джо Байдена знову почала заявляти про те, що СВПД здатний врегулювати проблему іранської ядерної програми, однак при цьому не поспішала повертатися до цієї ядерної угоди.

У квітні 2021 року нарешті почалися багатосторонні переговори щодо повернення США та Ірану до виконання умов СВПД між учасниками цього договору (Великобританія, Китай, Німеччина, Росія, Франція, які виступали також у якості посередників непрямих переговорів між Іраном та США). Однак, ці переговори просувалися повільно. Під час переговорів США продемонстрували готовність

у супереч побажанням Ізраїлю піти на серйозні поступки Ірану, зокрема, зосередитись лише на відновленні СВПД і відкласти вирішення проблемних питань іранської ракетної програми та регіональної політики. Тим не менше, переговори все одно затягнулися через те, що сторони не могли одразу вирішити, що робити з новими уранозбагачувальними центрифугами та іншим обладнанням, яке Іран почав застосовувати після свого часткового виходу з СВПД [Murphy & Hafezi 2021].

Ізраїль підозрюється у намаганнях зірвати плани Джо Байдена щодо відновлення СВПД. На думку аналітиків, ще у листопаді 2020 року ізраїльські спецслужби організували убивство іранського вченого Мохсена Фахрізаде з метою завадити Джо Байдену відновити переговори з Іраном щодо відновлення СВПД [Fitzpatrick 2020]. Коли ж ці переговори все ж таки розпочалися у квітні 2021 року, відбулася масштабна диверсія на іранському ядерному підприємстві у м. Натанз, яка, імовірно, також була організована за участю Ізраїлю з метою зірвати досягнення ядерної угоди з Іраном [Ward 2021]. Ізраїль і раніше підозрювали в організації диверсій проти Ірану і навіть підготовці планів бомбардувань іранських ядерних об'єктів [Israel wanted 2015]. Тому часом Вашингтону та Брюсселю доводилося чинити тиск на Єрусалим з метою не допустити його прямої воєнної конфронтації з Тегераном [Prothero, 2021].

Як уже згадувалося, Іран жорстко відреагував на убивство М. Фахрізаде та на диверсію в Натанзі, проте незважаючи на це, переговори щодо відновлення СВПД продовжилися.

Ці переговори продемонстрували певне зближення позицій США та ЄС та їх віддалення від позиції Ізраїлю. Зміна уряду в Ізраїлі у червні 2021 р. навряд чи призведе до налагодження співпраці між США, ЄС та Ізраїлем, оскільки новий ізраїльський прем'єр-міністр Нафталі Беннет, так само, як і його попередник Бенджамін Нетаньягу, украй негативно ставиться до іранської ядерної програми [Israel's Bennet 2021].

Втім, можливо, що уже в недалекому майбутньому США, ЄС та Ізраїлю доведеться знову об'єднати зусилля для стримування

ядерних амбіцій Ірану, адже після перемоги ультраконсервативного політика Ебрахіма Раїсі на президентських виборах в Ірані Тегеран дав зрозуміти, що від нього Заходу не слід чекати багато поступок, і тому демонтаж ядерної угоди з Іраном виглядає цілком вірогідним [Iran's Election 2021]. У такому випадку Вашингтону, Брюсселю та Єрусалиму неминуче доведеться координувати політику для запобігання отримання Тегераном ядерної зброї. На нашу думку, США, ЄС та Ізраїлю за будь-якого сценарію розвитку подій краще утримуватися від силових провокаційних акцій проти Ірану, до яких часто схиляється ізраїльське керівництво, і у разі необхідності надавати перевагу економічним санкціям та дипломатичному тиску на іранське керівництво.

Слід відзначити, що співпраця між США та Ізраїлем щодо стримування загроз з боку Ірану продовжилася і після приходу Джо Байдена у Білий дім на початку 2021р., хоча США та Ізраїль по-різному ставляться до ядерної угоди з Іраном. Однак розвідки та воєнні відомства обох країн продовжили координувати дії для розробки сценаріїв протидії ракетній загрозі Ірану та розвитку його космічної програми [US Said 2021]. Євросоюз поки активно не залучений у цю співпрацю, хоча разом з тим не слід забувати, що на території деяких країн ЄС розміщені американські системи протиракетної оборони (ПРО), головне завдання яких полягає саме у стримуванні ракетної загрози з боку Ірану. Крім того, останнім часом такі провокаційні дії Ірану, як удосконалення ракет середнього радіусу дії та радикальне збільшення рівня збагачення урану викликають занепокоєння та осуд і в Брюсселі [EU Warns Iran 2021]. Тому імовірно, що у випадку загострення кризи довкола Ірану ЄС може долучитися до американсько-ізраїльського співробітництва щодо стримування загрози з боку Ірану.

Висновки.

Таким чином, відповідно до поставленої мети можна зробити висновок, що позиції Ізраїлю, США та ЄС щодо іранської ядерної досить відрізняються. Упродовж останніх двох десятиліть позиція Ізраїлю щодо іранської ядерної програми залишалася фактично не-

змінною, оскільки Єрусалим рішуче виступав проти використання Іраном будь-яких чутливих з точки зору нерозповсюдження технологій. Позиція ЄС традиційно полягала у готовності піти на певний компроміс з Іраном в питанні його ядерної та регіональної політики за умови відповідних поступок з іранської сторони, і такий компромісний підхід ЄС викликав негативну реакцію у Єрусалимі. Позиція США коливалася між ізраїльським та європейським підходами до іранської ядерної програми. Якщо адміністрації Дж.У.Буша та Д.Трампа здебільшого розділяли позицію Єрусалиму, то адміністрація Б.Обами підтримала політику ЄС щодо Ірану і навіть пішла

на певне охолодження відносин з Ізраїлем. Як вбачається, адміністрація Дж.Байдена у першій половині 2021 року намагалася виробити новий підхід до іранської ядерної програми, який враховував би інтереси і ЄС, і Ізраїлю, оскільки США з одного боку, доклали зусиль щодо відновлення СВПД, а з іншого, продовжили співпрацю з Ізраїлем щодо протидії потенційним загрозам з боку Ірану. На наш погляд, зближення позицій Вашингтону, Брюсселю та Єрусалиму відбудеться в тому випадку, якщо Іран продовжуватиме безконтрольно нарощувати масштаби своєї ядерної програми та відмовлятися від поступок.

Бібліографічні посилання / References

- Ahmadinejad, M. Wipe Israel off map. *Al Jazeera*. Retrieved June 25, 2021 from <http://English.aljazeera.net/NR/exeres/15E6BF77-6F91-46EE-A4B5-A3CE0E9957.EA.htm>
- Albright, D. & Burkhard, S. (2021, June 14). The International Inspectors Hold the Key to Truly Bringing Iran into Compliance with the Nuclear Deal's Key Peaceful Pledge. *Institute for Science and International Security*. Retrieved June 25, 2021 from <https://isis-online.org/isis-reports/detail/the-international-inspectors-hold-the-key/8>
- Bahbah, B. (1987). The Israel-Iran Connection. *Journal of Palestine Studies*, 16 (3), 210–212. Retrieved June 25, 2021 from www.jstor.org/stable/2536816
- Berger, R. (2018, May 9). Israel Welcomes Trump's 'Bold' Decision to Leave Iran Deal. *Voice of America*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.voanews.com/middle-east/israel-welcomes-trumps-bold-decision-leave-iran-deal>
- Bergman, R. (2010, December 11). Iran, Israel and the Arab Contradiction. *The Wall Street Journal*, 12-14.
- Brzozowski, A. (2020, January 14). INSTEX fails to support EU-Iran trade as nuclear accord falters. *EURACTIV.com*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/instex-fails-to-support-eu-iran-trade-as-nuclear-accord-falters/>
- Chulov, M. (2020, January 5). Iran ends nuclear deal commitments as fallout from Suleimani killing spreads. *The Guardian*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.theguardian.com/world/2020/jan/05/iran-ends-nuclear-deal-commitments-suleimani-killing-iraqi-parliament-us-troops>
- Cohen, A. (1998). *Israel and the Bomb*. N.Y.: Columbia University Press.
- Easley, J. (2021, January 16). GOP lawmaker warns Iran must be stopped, Israel is 'one-bomb country'. *The Hill*. Retrieved June 25, 2021 from <https://thehill.com/policy/defense/204311-gop-lawmaker-warns-israel-is-a-one-bomb-country>
- EU warns Iran enrichment would threaten nuclear deal (2021, January 4). *EURACTIV.com*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/eu-warns-iran-enrichment-would-threaten-nuclear-deal/>
- Fitzpatrick, M. (2020, November 30). Assassinating a scientist to kill the Iran deal. *The International Institute for Strategic Studies*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.iiss.org/blogs/survival-blog/2020/11/assassinating-a-scientist-to-kill-the-iran-deal>
- Iran will support any nation or group that fights Israel: supreme leader. MAY 20, 2020. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.reuters.com/article/us-iran-israel-khamenei-iduskbn22w2yg>
- Harel, A. (2021, May 17). Israel Concerned as Iran Provides Its Mideast Proxies With Better Weapons. *Haaretz*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-israel-concerned-as-iran-provides-its-mideast-proxies-with-better-weapons-1.9627989>

- Heller, J. & Spetalnik, M. (2015, November 6). After Iran feud, Obama and Netanyahu turn to Israel's aid wish list. *Reuters*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.reuters.com/article/us-israel-usa-idUSKCN0SV1TA20151106>
- Interview with PM Netanyahu on CNN-Piers Morgan Tonight (2011, March 17). *CNN*. Retrieved June 25, 2021 from https://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2011/Pages/Interview_PM_Netanyahu_CNN_17-Mar-2011.aspx
- Iran agrees to suspend uranium enrichment (2004, November 15). *CNN*. Retrieved June 25, 2021 from <http://edition.cnn.com/2004/WORLD/meast/11/14/iran.nuclear/>
- Iranian MPs seek hardening of nuclear stance after scientist killed (2020, December 1). *Reuters*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.reuters.com/article/us-iran-nuclear-scientist-idUSKBN28B3ZH>
- Iran now enriching uranium to 63% purity - UN watchdog (2021, May 12). *The Times of Israel*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.timesofisrael.com/iran-now-enriching-uranium-to-63-purity-un-watchdog/>
- Iran resumes enriching uranium to 20% purity at Fordo facility (2021, January 4). *BBC News*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-55530366>
- Iran says it has put 'guided warheads' on missiles that can reach Israel (2019, February 4). *The Times of Israel*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.timesofisrael.com/iran-puts-guided-warheads-on-missiles-that-can-reach-israel-report/>
- Iran's election unsettles Biden's hope for a nuclear deal (2021, June 22). *Times of India*. Retrieved June 25, 2021 from <https://timesofindia.indiatimes.com/world/us/irans-election-unsettles-bidens-hope-for-a-nuclear-deal/articleshow/83737439.cms>
- Iran Signs Additional Protocol on Nuclear Safeguards (2003, December 18). *International Atomic Energy Agency*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.iaea.org/newscenter/news/iran-signs-additional-protocol-nuclear-safeguards>
- Israel's Bennett warns against nuclear talks with Iran's "hangmen regime" (2021, June 20). *Reuters*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.reuters.com/world/middle-east/israels-bennett-calls-election-new-iranian-president-final-wake-up-call-2021-06-20/>
- Israel wanted to attack Iran's nuclear facilities in 2010, 2011 and 2012, but backed away (2015, August 23). *Business Insider*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.businessinsider.com/r-netanyahu-pressed-for-iran-attacks-but-was-denied-ex-defense-chief-2015-8?r=US&IR=T>
- Kessler, G. (2013, December 9). Kerry's claim that Iran offered Bush a nuclear deal in 2003. *Washington Post*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.washingtonpost.com/news/fact-checker/wp/2013/12/09/kerrys-claim-that-iran-offered-bush-a-nuclear-deal-in-2003/>
- Lovatt, H. (2021, February 15). Engage and persuade: How the E3 should deal with Israel on Iran. Retrieved June 25, 2021 from <https://ecfr.eu/article/engage-and-persuade-how-the-e3-should-deal-with-israel-on-iran/>
- MacAskill, E. & McGreal, C. (2005, October 27). Israel should be wiped off map, says Iran's president. *The Guardian*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.theguardian.com/world/2005/oct/27/israel.iran>
- Maoz, Z. (2006). *Defending the Holy Land. A Critical Analysis of Israel's Security and Foreign Policy*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Murphy, F. & Hafezi, P. (2021, June 20). Europeans, U.S. warn Iran nuclear talks won't be open-ended. *Reuters*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.reuters.com/world/middle-east/iran-says-nuclear-talks-progressing-some-issues-need-more-discussion-2021-06-20/>
- Murphy, F. (2019, July 10). Iran enriching uranium to 4.5% purity, IAEA tells member states. *Reuters*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.reuters.com/article/us-mideast-iran-usa-iaea/iran-enriching-uranium-to-4-5-purity-iaea-tells-member-states-idUSKCN1U51CN>
- Prothero, M. (2021, March 4). Biden and Europe allies worry Israel is preparing a substantial attack on Iran. *Business Insider*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.businessinsider.com/biden-europe-israel-attack-iran-oil-spill-ship-2021-3?r=US&IR=T>
- Shalom, Z. & Mintzer, J. (2018, April 18). Can Israel Still Count on the 'Begin Doctrine' to Stop Nuclear Threats? *The National Interest*. Retrieved June 25, 2021 from <https://nationalinterest.org/feature/can-israel-still-count-the-begin-doctrine-stop-nuclear-25448>
- Shilon, A. (2013). The Begin Doctrine. *Yale Scholarship Online*. DOI: 10.12987/yale/9780300162356.003.0016

- Sinovets, P. & Gergieva, V. (2019). The EU and the Iranian Nuclear Programme: Is Venus Weaker Than Mars? *UA: Ukraine Analytica*, 4 (18), 14-20.
- US said to boost military cooperation with Israel, Mideast allies to hinder Iran (2021, June 20). *The Times of Israel*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.timesofisrael.com/us-said-to-boost-military-cooperation-with-israel-mideast-allies-to-hinder-iran/>
- Ward, A. (2021, April 12). Israel's suspected attack on an Iranian nuclear site complicates US-Iran talks. *Vox*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.vox.com/2021/4/12/22379713/israel-iran-natanz-nuclear-cyberattack-usa-deal>
- Yadlin, A. (2018, March 21). The Begin Doctrine: The Lessons of Osirak and Deir ez-Zor. *INSS Insight*. Retrieved June 25, 2021 from <https://www.inss.org.il/publication/the-begin-doctrine-the-lessons-of-osirak-and-deir-ez-zor/>
- Zavada, Y. (2018). Place and role of the Islamic Republic of Iran in the region of the Middle East. *Humanitarian Vision*, 4(1), 1-6.
- Ziv, G. (2007). To Disclose or Not to Disclose: The Impact of Nuclear Ambiguity on Israeli Security. *Israel Studies Forum*, 22(2), 76-94.